

Ünnepségen idézik föl a történelmet

„Nem kívánunk többet elérni, mint hogy úgy emlékezzünk 1956 októberére, ahogyan az történt” – fogalmazott Szabó Gábor. A Szegedi Tudományegyetem rektorának meghívására Áder János köztársasági elnök is részt vesz az SZTE 1956-os forradalom hősei előtt tisztelegő október 16-i ünnepségen. A jubileumi programot az SZTE 1956. Emlékbizottság koordinálja.

1956. OKTÓBER 16.
Ú. I.

– 1956. október 23. történelmi jelentősége kétségtelen. Mégis: méltatlanul kevés figyelmet kapott eddig, hogy Szegeden 1956. október 16-án alakult meg a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége, a MEFESZ, és ezzel országos diákmozgalom indult, amelynek kimutathatóan hatása volt az 1956. októberi országos eseményekre. Az egykori szabadon gondolkodó fiatalok megérdemlik, hogy a közös emlékezet részévé váljon: mit tettek 60 évvel ezelőtt – érvelt Szabó Gábor, az SZTE rektora, miért tartja fontosnak, hogy felidézünk a történelmet.

– A szegedi egyetemisták nem akarták megdönteni a rendszert. Szándékaikról sokat elárul az a mozzanat, hogy követeléseik megfogalmazásakor a MEFESZ alapításában legaktívabb joghallgatók – Kiss Tamás és Lejtényi András – a Virág cukrászdában beszéltek meg, mit kellene csinálni, aztán elmentek a könyvtárba, és megnézték,

követeléseik mögé nem lehetett nem odaállni az egyetem tiszteletre méltó oktatóinak.

Az egyetem professzorai szerepvállalásukkal igyekeztek jogi keretek között tartani az egyetemen kívüli forradalmi eseményeket is – hangsúlyozta Szabó Gábor. Példaként említette, hogy a városi forradalmi szervezet vezetőjévé választott Perbíró professzor az ávosokat védte a lincseléstől, mikor arról beszélt, hogy az ávosokat bíróság elé kell majd állítani, és azért elítélni, amit ténylegesen tettek. De egyetemi oktatók voltak azok is, akik igyekeztek megakadályozni, hogy a szegedi Takaréktár utcából a tömeg a lőparancsot kapott katonák elé menjen. Az akkori rektor és neves professzorok aláírásával a szegedi egyetem 1956. november 3-án felhívást intézett a világ valamennyi egyeteméhez.

ÉVFORDULÓK

„Az egyetem 95 évvel ezelőtti Szegedre kerülése közvetlenül és közvetetten is hat a térség fejlődésére – mondta Szabó Gábor rektor. Példaként említhető, hogy a 30 éve elhunyt Szent-Györgyi Albert munkássága marketingszempontról is növelte a szegedi paprika hírnevét azzal, hogy felfedezte, a paprika tartalmazza nagy mennyiségben a C-vitamint. Az universitas meghatározó szerepe érzékelhető volt 90 éve, amikor elhelyezték az első egyetemi épületnek tervezett gyermekklinika alapkövét, de így volt a 60 évvel ezelőtti októberben, mint ahogy ma is tapasztalható.”

Két rektor is jelen volt az első forradalmi diákszervezet, a MEFESZ követeléseit megszavazó nagygyűlésen: Baróti Dezső (balról, profilból) és mellette Fodor Gábor. ARCHÍV FOTÓ: LIEBMANN BÉLA

terveikről mit mond az Alkotmány – emlékeztetett a rektor.

A MEFESZ-t alapító szegedi diákok mellé állt az egyetemi oktatók egy része is, köztük például az akadémikus Fodor Gábor, aki 1950–54 között a rektori teendőket is ellátta, az irodalomtörténész Baróti Dezső, az 1955 és 1957 közötti tanév rektora, vagy a jogi kar dékánhelyettese, Perbíró József professzor.

– Az egyetemi ifjúság is érzékelte azt a változást, amit kifejezett, hogy például Szeged elvesztette megyei városi rangját. Itt 1950 és 1957 között nem épült egyetlen lakás sem. Ennek a jugoszláv határ közelségén kívüli politikai okaival is tisztában volt az egyetemi értelmiség. Ilyen körülmények közepette az egyetemi hallgatók jogos, humánus, tiszta és emberi tartásról tanúskodó

A perbe fogott egyetemi hallgatóknak és oktatóknak a forradalom civilizált keretek között tartására tett erőfeszítéseit azonban nem vették figyelembe az 1956. november 4. után ítélező bíróságok. Például a MEFESZ-per elsőrendű vádlottját, Kiss Tamást 8 év, Perbíró József professzort életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

– Pedig nem csináltak semmi olyat, amiért egy civilizált ország bírósága előtt megállhattak volna az ellenük felhozott vádak. Jórészt az egyetemi értelmiség irányította és tartotta mederben a szegedi forradalmi eseményeket. Ennek következményének látom, hogy a szegedi egyetem még a rendszerváltozás hajnalán az elsők között döntött, hogy az 1956-os tetteikért hátrányt szenvedő oktatókat rehabilitálja.

A 60. jubileumon az 1956 első forradalmi szervezetét megalapító egykori szegedi joghallgató, az SZTE 1956. Emlékbizottság elnöke, Kiss Tamás mai jurátusokkal találkozott. FOTÓ: BOBKÓ ANNA

...ahol a forradalom szikrája kipattant

A szegedi egyetemen kezdődött 1956-ban a forradalom? Erről is kérdezték a mai joghallgatók Pro Jure Egyesületének vezetői és tagjai az 1956-ban a szegedi egyetemen tanuló jogászt, az első forradalmi szervezet, a MEFESZ alapításában, országossá növelésében és követeléseit megfogalmazásában jeleskedő Kiss Tamást.

MEFESZ
ÚJSZÁSI ILONA

– Közügyekkel is szerettek foglalkozni, ezért kiemelkedő szerepük volt a joghallgatóknak 1956 őszén abban, ami Szegeden történt – jelentette ki a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar diákjai körében Kiss Tamás, aki 22 éves jurátusként lett az első forradalmi szervezet, a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége, a MEFESZ megalapításának ötletgazdája és egyik első számú vezetője. Példaként említette, hogy az egyetlen, kifejezetten egyetemista csoport ellen indított, úgynevezett „Kiss Tamás és társai” MEFESZ-perben 6 szegedi egyetemista közül – vele egyetemben – 4 joghallgatót ítélték börtönbüntetésre.

BOJKOTT HELYETT

Hogyan szabadult ki a szellem a palackból? – kérdezték a mai joghallgatók önképzőkörre, a Pro Jure Egyesület felhívására összegyűlt szegedi egyetemisták Kiss Tamástól. Az egykori szegedi joghallgató elmesélte: – Október elején érkeztem a szegedi egyetemre. Az egyik joghallgató barátom, Alexa Helmut megmutatta azt a levelet, amit egy pesti bölcsész barátjától kapott a kötelező orosz nyelvórák bojkottjáról. Amikor október 13-án erről a felhívásról beszélgettünk a szintén joghallgató barátommal, Lejtényi Andrással, az az ötletünk támadt, hogy alakítani kellene egy ér-

RETORZIÓ

A MEFESZ rendezvényein, illetve a szegedi forradalmi eseményekben részt vállaló egyetemisták közül 110-nél is többen szenvedtek retorziót. A MEFESZ-szervező diákokra összesen 47 év 7 hónapnyi börtönbüntetést róttak.

dekvédelmi diákszervezet, amely az oktatással kapcsolatos, a hallgatók kollégiumi és egyéb problémáinak a megoldását tűzhetné a zászlajára – idézte fel a 60 évvel ezelőtti ősz hangulatát Kiss Tamás.

Az egyetemi autonómia megszűnését érzékelték az

Mi, szegediek megtettük az első lépést. Felhívunk benneteket, hogy csatlakozzatok!

egyetemisták Szegeden is. A minisztérium delegálta a tanulmányi osztályok vezetőit, akik felülbíráhathatták a dékáni döntéseket, és túl nagy jogot kaptak a hallgatók felett. 1955-től például felülvizsgálhatták a „származási besorolást”, ügyeltek az „osztályide-

genekre”. Az ideológiai nyomás nagyságát jelzi, hogy minden szakon kötelező volt a HM alá tartozó katonai tanszékek honvédelmi oktatása, ugyanúgy, mint a marxizmus-leninizmus vagy az orosz nyelvi órák látogatása.

Egy párttól független diákszervezet megalapításának ötletét lelkesen üdvözölte például Tóth Imre, Abrudbányai Iván, Vető Miklós, Lengyel Zoltán, Aszalós János is. Erről beszéltek az egyetemi kollégiumokban. A Lejtényi-Kiss páros pedig október 14-én kidolgozott egy ideiglenes működési szabályzatot.

ELFOGLALTÁK A PULPITUST

– A besúgóhálózat működésbe lépett. A párt ifjúsági szervezete, a DISZ október 16-án 19 órára „fejtágító” diákgyűlést szervezett – emlékezett Kiss Tamás. Azt tervezte a DISZ, hogy a funkcionáriusok hozzászólásával mederben tartja az eseményeket. A diákvezérré lett Kiss Tamást és társait pedig megpróbálták távol tartani a történésektől úgy, hogy délutánra behívták őket a pártbizottságra. – „Mit képzeltetek ti?” „Azonnal hagyjátok abba!” – gyözködtek bennünket órákon át. Végül dolgukvégezetlen elmentek, mi pedig úgy döntöttünk: mégis részt veszünk a DISZ gyűlésen, hátha szót kapunk, és elmondhatjuk, mit szeretnénk – mesélte Kiss Tamás.

– Nem sokkal 19 óra előtt értünk az egyetemi bölcsészkar épületébe, ahol az összegyűlt egyetemisták az Auditorium Maximum padsorait zsúfolásig megtöltötték, de az elnöki asztalnál nem ült senki. A DISZ-vezetők még nem értek oda – mint később megtudtuk – a pártbizottságról, ahol tanácsot kértek

men is megválasztották a MEFESZ vezetőit. A történetek súlyát érzékelt Kónya Albert oktatási miniszter is, aki Szegedre érkezett, és elismerte a MEFESZ-t. Kiss Tamás fontosnak tartja azt is, hogy megnyerték ügyüknek a szegedi egyetem jogi kar dékánhelyettesét, Perbíró József professzort, aki vállalta a MEFESZ-gyűlés tanár elnöki tisztét. Mindez oka annak, hogy a következő napokban az ÁVH hiába kereste a MEFESZ-vezetőséget, hiába vont kordont a BTK épülete köré, a DISZ egyetemi titkára hiába gyözködte Kiss Tamásékát: kétezer egyetemista, számos egyetemi oktató – köztük Baróti Dezső rektor – is megjelent az Auditorium Maximumban a MEFESZ október 20-i nagygyűlésén, amelyről a sajtó tudósított, a Magyar Rádió hangképekben számolt be.

– „Mi, szegediek megtettük az első lépést. Felhívunk benneteket, hogy csatlakozzatok! Terjesszük országos méretűvé a MEFESZ-t!” – írtuk és sokszorosítottuk október 16. után a Diáktestvéreink! című felhívást, a szövetség első dokumentumát. Levélben küldtük el az ország többi egyetemére, a barátaink-

KÖVETELÉSEK

A szegedi egyetemisták követeléseit között az orosz nyelv fakultatívva tétele vagy a marxizmus és a katonai oktatás óraszámának csökkentési javaslata mellett szerepelt a Kossuth-címer, Rákosi és büntársainak nyílt tárgyaláson történő felelősségre vonása, a hadifoglyok hazahozatala, sőt a szovjet csapatok eltávolítása is.

nak. Az október 20-i követeléseket pedig az ország felsőoktatási intézményeiben a MEFESZ szegedi küldöttei ismertették – sorolta Kiss Tamás, hogy milyen ötletesen kommunikáltak.

A MEFESZ elsőpró sikeréhez az is hozzájárult, hogy az oktatási miniszter elrendelte: a párt és a DISZ-vezetés minden egyetemen hívjon össze diákgyűlést október 22-ére. Ezeket a gyűléseket kaptak szót a MEFESZ szegedi küldöttei Budapesten, Debrecenben, Egerben, Miskolcon, Pécsen, Veszprémben. Így alakult meg egyetlen nap alatt az ország összes felsőoktatási intézményében a MEFESZ. Majd az először a szegedi egyetemen megfogalmazott forradalmi követeléseket a műegyetemisták MEFESZ-szervezete vitte utcára a budapesti tüntetésen, 1956. október 23-án.